

Specijalni izvještaj
„Zabrana fizičkog kažnjavanja djeteta
u Bosni i Hercegovini“

Banja Luka, oktobar 2019. godine

Specijalni izvještaj

ZABRANA FIZIČKOG KAŽNJAVANJA DJETETA U BOSNI I HERCEGOVINI

Dječji život je poput komada papira, na koji svako ostavlja bilješku.

Kineska poslovice

Banja Luka, oktobar 2019. godine

Izdavač:

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bone i Hercegovine

78 000 Banja Luka/Akademika Jovana Surutke broj 13

e-mail: bl.ombudsman@ombudsman.gov.ba

www.ombudsman.gov.ba

u saradnji sa UNICEF-om u Bosni i Hercegovini

Autori izvještaja

ombudsmani:

Nives Jukić

Prof. dr. Ljubinko Mitrović

Dr. Jasminka Džumhur

Radna grupa:

Nives Jukić, koordinatorka

Aleksandra Marin Diklić, pomoćnica ombudsmana

Manda Mendeš, stručna savjetnica

Naida Korajlić, stručna saradnica

Tehnički uredio:

Dragan Perić, šef Odjela za informacione tehnologije

SADRŽAJ

I Uvod	5
II Metodologija istraživanja	5
III Pravni okvir	6
3.1. Međunarodni standardi.....	6
3.2. Zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini	10
3.2.1. Ustav Bosne i Hercegovine	10
3.2.2. Ustav Federacije BiH	10
3.2.3. Ustav Republike Srpske	11
3.2.4. Porodični zakoni.....	11
3.2.5. Krivično zakonodavstvo/krivični zakoni	11
3.2.6. Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici	12
3.2.7. Emocionalno / Psihičko zlostavljanje	14
IV Situaciona analiza / Rezultati istraživanja	15
V Godišnji izvještaj o aktivnostima Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i pojedinačni predmeti/slučajevi u Instituciji ombudsmana (Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece)	22
VI Zaključci Ombudsmana	25
VII Preporuke Ombudsmana	27

I Uvod

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine nezavisna je institucija, uspostavljena u cilju promocije dobre uprave i vladavine prava, zaštite sloboda fizičkih i pravnih osoba, kako je garantovano Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim sporazumima, a koji se nalaze u dodatku Ustava. U skladu sa Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, pored postupanja po pojedinačnim žalbama i registrovanim predmetima, institucija ombudsmana Bosne i Hercegovine poduzima niz aktivnosti i mjera u cilju zaštite i promocije ljudskih prava, od kojih su, svakako, značajna istraživanja o određenim pojavama, te programi edukacije, izrada specijalnih izvještaja, učešće na stručnim skupovima na kojim se raspravlja o ljudskim pravima uopšte, davanje mišljenja i sugestija pri izradi zakona, strategija i slično. Nadležnom tijelu ombudsman može predložiti mjere čija bi primjena poboljšala situaciju i u specijalnom izvještaju dati prijedloge za izmjene i dopune zakona i drugih propisa kada to smatra potrebnim.

Ombudsmani smatraju da je pravo svake osobe da ne bude fizički kažnjena, ali je i pravo svakog djeteta da ima ista prava na poštivanje njegovog ljudskoga dostojanstva i fizičkog integriteta, te na jednaku zaštitu pred zakonom. Jedan od preduslova za to je dobra saradnja i koordinacija svih nadležnih tijela. Na svojoj četvrtoj sjednici 04.02.2019. godine Ombudsmani su usvojili Zaključak da se tokom 2019. godine pristupi izradi Specijalnog izvještaja o zabrani fizičkog kažnjavanja djeteta u Bosni i Hercegovini. Nasilje nad odraslim osobama u svim situacijama i svim sredinama je zabranjeno i kažnjivo, dok je nasilje nad djetetom zabranjeno i kažnjivo samo u obrazovnim ustanovama, ustanovama socijalne brige i u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija.

Svrha ovog izvještaja jeste da se ukaže na smisao uvođenja zabrane fizičkog kažnjavanja djeteta; zabrana sama po sebi ne treba biti isključivo sankcionisanje, odnosno kažnjavanje nasilja koje počine roditelj, brat, sestra, staralac ili usvojlac, već i stvaranje što boljih uslova za tzv. pozitivno roditeljstvo, odnosno roditeljstvo bez nasilnih metoda u vaspitanju i odrastanju djeteta. Ombudsmani Izvještajem žele dati svoj doprinos u oblasti zaštite prava djeteta, u skladu sa mandatom i nadležnostima, kako bi tijela izvršne i zakonodavne vlasti pristupila ozbiljnom razmatranju uvođenja eksplicitne zabrane fizičkog kažnjavanja djeteta. Uvažavajući međunarodne dokumente, Bosna i Hercegovina ima obavezu da poduzme sve što je neophodno kako bi se potpuno zabranilo fizičko kažnjavanje djeteta u svim sredinama, uključujući i porodicu.

II Metodologija istraživanja

Izrada Specijalnog izvještaja istraživačkog je karaktera i predstavlja analizu stanja na terenu. Prezentiraće se trenutno važeće zakonodavstvo u Bosni i Hercegovine, ali i relevantni međunarodni standardi, te zapažanja i iskustva Ombudsmana o ovom pitanju. U svrhu izrade Izvještaja, od svih ministarstava unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini¹ zatražili smo aktom

¹ Ministarstvo unutrašnjih poslova Bosansko-podrinjskog kantona; Ministarstvo unutrašnjih poslova Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije; Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona 10; Ministarstvo unutrašnjih poslova Posavskog kantona/Županije Posavske, Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo; Ministarstvo

od 22.07.2019. godine informacije i statističke podatke o tome je li bilo prijavljenih slučajeva fizičkog kažnjavanja djece koje su počinile odrasle osobe u posljednje dvije godine (od 01.07.2017. godine do 01.07.2019. godine), te ukoliko jeste, zatraženi su podaci o uzrastu djece, o tome ko je prijavio slučajeve i koje su mjere poduzimane.

III Pravni okvir

3.1. Međunarodni standardi

Međunarodni dokumenti kojim se štite ljudska prava polaze od osnovnog principa da svaki čovjek ima urođena, jednaka, neotuđiva i opšta prava, koja proizlaze iz dostojanstva svih ljudskih bića.

UN-ova Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima² ističe da se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.³

UN-ova Konvencija o pravima djeteta⁴ ima poseban značaj u oblasti prava djeteta, a sva zagantovana prava jednako su važna. Prihvatajući Konvenciju preuzeli smo obavezu da poduzmemo sve mjere radi stvaranja uslova za ostvarivanje svih prava djeteta. Postoji obaveza usklađivanja svih zakona s Konvencijom i potrebama djeteta, te stvaranja uslova za njihovu primjenu. Konvencija članom 6. određuje da svako dijete ima pravo da živi, raste i razvija se; članom 19. određuje se da dijete ima pravo na zaštitu od svih oblika nasilja ma ko da ih čini; a članom 37. Konvencija ističe da dijete ima pravo na zaštitu i niko nema pravo da muči dijete, ponižava ga i okrutno kažnjava.

Posebno se ukazuje na značaj člana 19. Konvencije o pravima djeteta:

Države potpisnice poduzeće sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i obrazovne mjere da zaštite dijete od svakog oblika fizičkog ili psihičkog nasilja, povreda ili zloupotreba, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok se o njemu stara roditelj, zakonski staralac ili neka druga odgovorna osoba kojoj je briga nad djetetom povjerena.

Prema podacima iz jula 2019. godine koje je iznijela *Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children*, međunarodna organizacija koja se bavi isključivo zagovaranjem uvođenja izričite zabrane fizičkog kažnjavanja djece⁵, u 56 država je eksplicitno zabranjeno

unutrašnjih poslova Srednjobosanskog kantona/Županije Središnja Bosna; Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona; Ministarstvo unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona; Ministarstvo unutarnjih poslova Zapadnohercegovačke županije; Ministarstvo unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona; Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske i Policija Brčko Distrikta BiH.

² Usvojena i proglašena na Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 10.12.1948. godine

³ Član 1. Opšte deklaracije o ljudskim pravima

⁴ Bosna i Hercegovina je notifikacijom o sukcesiji preuzela UN-ovu Konvenciju o pravima djeteta 23.11.1993. godine (*Službeni list Republike Bosne i Hercegovine* broj: 25/1993). UN-ova Konvencija o pravima djeteta dio je Aneksa I i pitanje njene primjene u BiH različito se tumačilo sve do stupanja na snagu odluke Ustavnog suda BiH broj: U-9/0925, prema kojoj je Ustavni sud nadležan da u apelacionom postupku samostalno ispituje navodna kršenja prava iz međunarodnih sporazuma navedenih u Aneksu I Ustava BiH.

⁵ *Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children* www.endcorporalpunishment.org

fizičko kažnjavanje djece u svim sredinama. Nadalje, Ombudsmeni žele da ukažu na značaj **Opšteg komentara⁶ UN-ovog Komiteta za prava djeteta broj 8. iz 2006. godine pod nazivom Pravo djeteta na zaštitu od fizičkog kažnjavanja i drugih okrutnih ili ponižavajućih oblika kažnjavanja, koji je jasnije protumačio odredbu člana 19. Konvencije.** U Opštem komentaru broj 8 pojam fizičkog kažnjavanja djece dobio je svoju širu definiciju, tako da se ono sada odnosi na „...kaznu gdje se koristi fizička sila koja ima namjeru da prouzrokuje neki stepen bola i nelagode, ma kako nizak bio“. Komitet jasno ukazuje da nije prihvatljivo tumačenje „da je 'razumno' ili 'blago' fizičko kažnjavanje djece u najboljem interesu djeteta zato što je nesumnjivo u suprotnosti sa djetetovim ljudskim dostojanstvom i pravom na fizički integritet, te da pravo na izražavanje vjere nikako ne može da bude opravdanje za kršenje prava na zaštitu od nasilja“. UN-ov Komitet za prava djeteta je 2005. i 2012. godine izrazio zabrinutost zbog fizičkog kažnjavanja djece i preporučio Bosni i Hercegovini da uvede eksplicitnu zabranu fizičkog kažnjavanja djece u svim sredinama, a sve radi zaštite djeteta od svakog oblika fizičkog ili psihičkog nasilja, kao i fizičkog kažnjavanja. Međunarodno pravo zahtijeva od država zabranu mučenja i druga surova, neljudska ili ponižavajuća postupanja ili kažnjavanja u svim uslovima. UN-ov Komitet za prava djeteta u svojim zaključnim razmatranjima izražava ozbiljnu zabrinutost zbog toga što je fizičko kažnjavanje djece kod kuće široko rasprostranjeno i što je široko prihvaćen određen stepen nasilja u „disciplinovanju“ djece, te je pozvao Bosnu i Hercegovinu da poduzme sve odgovarajuće mjere da bi se izričito zabranilo fizičko kažnjavanje djece u svim sredinama, uključujući i porodično okruženje, na cijeloj teritoriji; da ojača i proširi podizanje svijesti i uvede obrazovne programe, uključujući kampanje, u cilju promocije pozitivnih i alternativnih oblika discipline i poštivanja dječijih prava, uz učešće djece, ujedno podižući svijest o štetnim posljedicama koje uzrokuje fizičko kažnjavanje.⁷

Druga međunarodna ugovorna tijela Ujedinjenih nacija za ljudska prava, uključujući Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava, Komitet za ljudska prava i Komitet protiv mučenja takođe su osudili fizičko kažnjavanje.

Opšti komentar UN-ovog Komiteta za prava djeteta broj 13. iz 2011. godine pod nazivom Pravo djeteta na slobodu od svih oblika nasilja odnosi se, takođe, na član 19. UN-ove Konvencije o pravima djeteta, „pošto su alarmantni stepen i intenzitet nasilja kojem su djeca izložena“. Komitet posebno naglašava da se moraju „značajno pojačati i proširiti mjere za zaustavljanje nasilja kako bi se uspješno stalo na put ovim pojavama, koje ugrožavaju razvoj djece i potencijalno nenasilno rješavanje sukoba u društvu“. Ovaj Opšti komentar u poglavlju IV – Pravna analiza člana 19, posebno naglašava:

Nasilje među djecom: Ovdje se obuhvataju fizičko, psihičko i seksualno nasilje, često u obliku zlostavljanja koje nanose djeca (često grupe djece) drugoj djeci, čime se povređuje dječiji fizički i psihički integritet i dobrobit ne samo neposredno nego često i s jakim srednjoročnim ili

⁶ Opšti komentar je službeni dokument Ujedinjenih nacija kojim se interpretira, predstavlja, približava sadržaj jednoga prava. Komitet za prava djeteta pri Ujedinjenim nacijama izrađuje i objavljuje generalne komentare u vezi s primjenom Konvencije o pravima djeteta. Opšti komentari prosljeđuju se državama koje su ratifikovale Konvenciju. Svrha Opštih komentara jeste bolje razumijevanje pojedinih dijelova i aspekata Konvencije.

⁷ Preuzeto iz Preporuka Komiteta za prava djeteta pri Ujedinjenim nacijama od 21.09.2005. godine sa 39. Zasedanja /CRC/C/15/ADD 260 – Zaključna razmatranja Bosna i Hercegovina, kao i Preporuka Komiteta za prava djeteta pri Ujedinjenim nacijama od 03.10.2012. godine sa 61. sjednice Komiteta /CRC/C/OPAC/BIH/CO2-41 – zaključna zapažanja Bosna i Hercegovina.

dugoročnim uticajem na njegov ili njen razvoj, obrazovanje i društvenu integraciju. Isto tako, nasilje koje vrše omladinske bande imaju ozbiljne negativne posljedice na djecu, bilo da su ona žrtve ili počiniooci. I ako su djeca počiniooci, uloga odraslih odgovornih za ovu djecu od ključnog je značaja u svim pokušajima da se na odgovarajući način reaguje i spriječi takvo nasilje, takođe vodeći računa da te mjere ne pogoršaju nasilje zauzimanjem krivičnog stava i korištenjem nasilja protiv nasilja.

Studija generalnog sekretara UN-a o nasilju nad djecom (studija UN-a)⁸ zahtijeva opšte ukidanje fizičkog kažnjavanja djece do 2009. godine. „Nikakvo nasilje nad djecom ne može da se opravda; svako nasilje nad djecom može da se spriječi“ – to je ključna poruka izvještaja o studiji dostavljenoj Generalnoj skupštini UN-a u oktobru 2006. godine.⁹

U svim regijama, suprotno obavezama poštivanja ljudskih prava i razvojnih potreba djece, nasilje nad djecom smatra se društveno prihvatljivim, a često iza njega stoje i pravni sistem i država. Studija bi trebalo da predstavlja prekretnicu – okončanje opravdavanja nasilja odraslih nad djecom, bez obzira na to prihvata li se ono kao 'tradicija' ili se provodi prikriveno, kao 'disciplinovanje' djece. Ne može da postoji nikakav kompromis u suprotstavljanju nasilju nad djecom. Jedinstvenost djece – njihov potencijal, njihova zavisnost od odraslih – nalaže da im se pruža više, a ne manje zaštite od nasilja.

Izvještaj preporučuje zabranu svih oblika nasilja nad djecom, u porodici i svim drugim okolnostima, uključujući svako fizičko kažnjavanje i sve okrutne, nečovječne ili ponižavajuće oblike kažnjavanja. Studija UN-a razmatra nasilje nad djecom u različitim uslovima u kojima se pojavljuje, počevši od doma i porodice.

Vijeće Evrope imalo je ključnu ulogu u procesu izrade studije UN-a i odlučno je u namjeri njenog daljnijeg provođenja u Evropi. Cilj inicijative Vijeća Evrope protiv fizičkog kažnjavanja jeste da se ostvari zabrana svakog fizičkog kažnjavanja i da se promoviše pozitivno roditeljstvo i kulturu nenasilja radi osiguravanja djetinjstva bez nasilja za svu djecu. Kao što je vodilo sistemsku kampanju za oslobađanje Evrope od smrtne kazne, Vijeće Evrope sada slijedi svoju viziju kontinenta bez fizičkog kažnjavanja. Tući ljude je pogrešno – a djeca su takođe ljudi. Djeca imaju, kao i odrasli, jednaka prava na poštivanje njihovog ljudskog dostojanstva i fizičkog integriteta, te na jednaku zaštitu pred zakonom. Četrdeset i sedam zemalja članica Vijeća Evrope ima direktnu obavezu u pogledu ljudskih prava, u skladu sa međunarodnim i regionalnim instrumentima za ljudska prava, reformisati svoje zakone i poduzeti vaspitne i druge mjere radi zabrane i ukidanja svakog fizičkog kažnjavanja djece, uključujući i ono u porodici. Ovo nije 2006. godine postalo samo regionalni već i globalni cilj. U izvještaju podnesenom Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija, u skladu sa Studijom generalnog sekretara Ujedinjenih nacija o nasilju nad djecom, 2009. godina određena je kao ciljna godina za postizanje ukidanja fizičkog kažnjavanja djece na svjetskom nivou. Evropa je već prilično odmakla u tom pogledu: do oktobra 2007. godine više od trećine zemalja članica uvelo je zabranu, a najmanje još osam njih obavezalo se na provođenje cjelokupne reforme. Poseban položaj djece, njihovo početno stanje

⁸ <https://undocs.org/A/61/299>

⁹ Nezavisni stručnjak Paulo Sérgio Pinheiro, kojeg je Kofi Annan 2003. godine ovlastio da pripremi studiju UN-a, u uvodu napominje kako nasilje nad djecom postoji u svakoj zemlji svijeta bez obzira na kulturu, stalež, obrazovanje, prihode i etničko porijeklo.

zavisnosti i razvitka, njihov jedinstveni potencijal te njihova ranjivost – sve to zahtijeva više, a ne manje pravne i druge zaštite od svih oblika nasilja.¹⁰

UN-ova Konvencija o pravima djeteta i u članu 37. propisuje da ni jedno dijete ne smije biti podvrgnuto mučenju ili drugom okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju. Slična je zabrana takođe propisana **Evropskom konvencijom o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja**¹¹ i **Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima**.¹²

Dijete, kao što je definisano u članu 1 Konvencije o pravima djeteta, znači „svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se, u skladu sa zakonom koji se primjenjuje na dijete, punoljetnost ne stiče ranije“.

Stav Komiteta za prava djeteta pri Ujedinjenim nacijama jasan je: od država članica se zahtijeva eksplicitna zabrana fizičkog kažnjavanja djece u svim uslovima i sredinama. Pored toga, Ombudsmeni naglašavaju kako su se tokom 2015. godine svjetski lideri obavezali da će do 2030. godine okončati sve oblike nasilja nad djecom, u okviru Ciljeva održivoga razvoja¹³, te da je riječ o jednom globalnom cilju i zadatku.

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u članu 3. propisuje zabranu mučenja: „niko neće biti podvrgnut torturi, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju“.

Evropska socijalna povelja u članu 17. propisuje pravo djece i mladih na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu:

S ciljem obezbjeđenja djelotvornog korištenja prava djece i mladih da odrastu u okruženju koje podstiče puni razvoj njihove ličnosti i njihovih fizičkih i mentalnih kapaciteta, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da, bilo direktno ili u saradnji s javnim i privatnim organizacijama, poduzmu sve odgovarajuće i potrebne mjere kreirane u cilju:

b) zaštite djece i mladih od zanemarivanja, nasilja i eksploatacije.

Bosna i Hercegovina ratifikovala je revidiranu Evropsku socijalnu povelju¹⁴ 2008. godine, prihvatajući članove koji se direktno tiču djeteta, prava porodice na socijalnu brigu, pravnu i ekonomsku zaštitu, prava na socijalnu sigurnost, na socijalnu i medicinsku pomoć, prava na

¹⁰ Iz publikacije *Ukidanje fizičkog kažnjavanja djece – pitanja i odgovori*. „Izgradnja Evrope za djecu i s djecom“ iz 2008. godine www.coe.int/children

¹¹ Konvencija Vijeća Evrope: „Države moraju da učine napore da se spriječe mučenje i pokušaj mučenja, i ova djela moraju da budu popraćena 'odgovarajućim kaznama'“ Osim toga, države moraju da osiguraju da žrtve mučenja imaju pravo da se žal i da dobiju naknadu, koja uključuje i pravo na pravednu i adekvatnu naknadu.

¹² Član 7.: “Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni. Posebno je zabranjeno da se osoba podvrgne medicinskom ili naučnom eksperimentu bez njenog slobodnog pristanka.”

¹³ Globalni cilj (na nivou Ujedinjenih nacija), sve informacije dostupne na web stranici <https://violenceagainstchildren.un.org> (Specijalni predstavnik Generalnog sekretarijata UN-a koji se bavi nasiljem među djecom: publikacije: *Toward a world free from violence /Global survey on violence against children/*, *Violence prevention must start in early childhood*, *Celebrating childhood: A journey to end violence against children...*

(Sustainable Development Goals to End Violence)

¹⁴ Otvorena za potpisivanje dana 18.10.1961., a stupila na snagu 1965. godine, revidirana u oktobru 2008. godine.

korištenje usluga službi socijalne brige i prava djece i mladih na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu. Ove su odredbe propisane kako bi se osiguralo odrastanje djeteta u sredini povoljnoj za pun procvat njegove ličnosti i razvoj njegovih mentalnih i ličnih sposobnosti.

3.2. Zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini

Ustav Bosne i Hercegovine svojim odredbama propisuje da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, a prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima direktno se primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Na osnovu Aneksa I Ustava Bosne i Hercegovine, zakonodavni okvir predstavlja i Konvencija o pravima djeteta. Bosna i Hercegovina spada u red zemalja koje su preuzele obavezu zaštite ljudskih prava i sloboda normiranih Konvencijom o pravima djeteta.

Bosna i Hercegovina je potpisnica svih međunarodnih i regionalnih instrumenata o ljudskim pravima, uključujući i one koji se odnose posebno na prava djeteta i zabranu nasilja nad djetetom. Zbog ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine, pitanje nasilja nad djetetom definisano je različitim zakonima i na različitim nivoima vlasti. Uopšteno govoreći, relevantne zakone u cijeloj zemlji uključuju: krivični/kazneni zakoni entiteta i Krivični zakon Brčko Distrikta BiH, porodični zakoni i zakoni o zaštiti od nasilja u porodici, dok je koordinacija, između ostalog, u oblasti zdravstva, socijalne brige i obrazovanja u nadležnosti Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine,¹⁵ a praćenje i provođenje međunarodnih konvencija i drugih dokumenata iz oblasti ljudskih prava i osnovnih sloboda, te promocija i zaštita ličnih i kolektivnih ljudskih prava i sloboda u nadležnosti su Ministarstva ljudskih prava i izbjeglica Bosne i Hercegovine.¹⁶

3.2.1. Ustav Bosne i Hercegovine¹⁷

Član II st. 1.

Bosna i Hercegovina i oba entiteta će osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda.

3.2.2. Ustav Federacije BiH

Član II st. 1

Federacija će osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u aktima navedenim u Aneksu. Posebno:

(1) Sve osobe na teritoriji Federacije uživaju prava na:

Život (....)

j) zaštitu porodice i djece (...)

¹⁵ Član 15. Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine

¹⁶ *Ibidem*, član 12.

¹⁷ Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini

3.2.3. Ustav Republike Srpske¹⁸

Član II st. 10.

Građani Republike su ravnopravni u slobodama, pravima i dužnostima, jednaki su pred zakonom i uživaju istu pravnu zaštitu bez obzira na rasu, spol, jezik, nacionalnu pripadnost, vjeroispovijest, socijalno porijeklo, rođenje, obrazovanje, imovno stanje, političko i drugo uvjerenje, društveni položaj ili drugo lično svojstvo.

3.2.4. Porodični zakoni

Nasilje nad djecom predmet je regulisanja porodičnih zakona, a to su Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine,¹⁹ Porodični zakon Republike Srpske²⁰ i Porodični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.²¹

Član 127 Porodičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine propisuje da „*dijete u porodici ima pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja*“. Članom 134. st. 2, propisuje se da su roditelji dužni da zaštite dijete od nasilja, ali i da imaju obavezu da „*kontrolišu ponašanje djeteta u skladu sa uzrastom i stepenom zrelosti*“ (čl. 134 (3)), što znači da ovaj zakon **ne zabranjuje fizičko kažnjavanje izričito**. Član 4. st. 1. istog zakona „*zabranjuje nasilno ponašanje bračnog druga ili bilo kojeg drugog člana porodice*“.

Član 97 Porodičnog zakona Republike Srpske propisuje:

Roditelji i ostali članovi porodice ne smiju dijete podvrgavati poniženju, emocionalnom ili fizičkom kažnjavanju niti zlostavljanju.

Član 3 Porodičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine:

U porodici nije dopušteno nasilničko ponašanje supružnika ili bilo kojih drugih članova porodice. Nasilničko ponašanje znači svako ponašanje koje ima osobine krivičnog djela nasilja u porodici kao što je navedeno u Krivičnom zakonu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Pored toga, član 110 Porodičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine propisuje da „*dijete u porodici ima pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja*“.

3.2.5. Krivično zakonodavstvo/krivični zakoni

Krivični zakonik Republike Srpske²² propisuje sljedeća krivična djela koja su u vezi s fizičkim kažnjavanjem djeteta, i to:

– u glavi o krivičnim djelima protiv života i tijela krivična djela pod nazivom *Fizička povreda, Teška fizička povreda, Napuštanje nemoćnog lica, Ubistvo djeteta pri porođaju*;

¹⁸ *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 21/1992, pročišćeni tekst, 28/1994, 8/1996, 13/1996, 15/1996, 16/1996, 21/1996, 21/2002, 26/2002, 30/2002, 31/2002, 69/2002, 31/2003, 98/2003, 115/2005, 117/2005 i 48/2011

¹⁹ *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine* br. 35/2005, 41/2005, 31/2014 i 32/2019

²⁰ *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 54/2002, 41/2008 i 63/2014

²¹ *Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine* broj: 23/2007

²² Krivični zakonik Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 64/2017 i 66/2018 – Odluka US.

- u glavi o krivičnim djelima protiv sloboda i prava građana krivična djela pod nazivom *Trgovina djecom, Udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom*;
- u glavi o krivičnim djelima protiv spolnog integriteta krivična djela pod nazivom *Krivična djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta*;
- u glavi o krivičnim djelima seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta krivična djela pod nazivom *Obljuba nad djetetom mlađim od petnaest godina, Iskorištavanje djece za pornografske predstave*; i
- u glavi o krivičnim djelima protiv braka i porodice krivična djela pod nazivom *Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici, Zapuštanje i zlostavljanje djeteta, Napuštanje djeteta*.

Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine²³ propisuje sljedeća krivična djela koja imaju veze s fizičkim kažnjavanjem djeteta:

- u glavi o krivičnim djelima protiv života i tijela krivična djela pod nazivima *Čedomorstvo, Teška fizička ozljeda, Laka fizička ozljeda*;
- u glavi o krivičnim djelima protiv spolne slobode i morala krivična djela pod nazivima *Silovanje, Spolni odnos s djetetom, Trgovina ljudima*; i
- u glavi o krivičnim djelima protiv braka, porodice i mladih krivična djela pod nazivima *Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika, Povreda porodičnih obaveza, Nasilje u porodici*.

Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine²⁴ propisuje sljedeća krivična djela koja imaju veze sa fizičkim kažnjavanjem djeteta:

- u glavi o krivičnim djelima protiv života i tijela krivična djela pod nazivima *Fizička povreda, Laka fizička povreda*;
- u glavi o krivičnim djelima protiv spolne slobode i morala krivična djela pod nazivima *Silovanje, Spolni odnos s djetetom, Trgovina ljudima*; i
- u glavi o krivičnim djelima protiv braka, porodice i mladih krivična djela pod nazivom *Nasilje u porodici*.

3.2.6. Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici

Zakon o zaštiti od nasilju u porodici Federaciji Bosne i Hercegovine,²⁵ koji je donesen 2013. godine, ne sadrži odredbu za prekršaj. Navedena je odredba bila sadržana u članu 1. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (Službene novine Federacije BiH br. 22/05), kojim je bilo propisano sljedeće:

Ovim Zakonom uređuje se: zaštita od nasilja u porodici, pojam nasilja u porodici, osobe koje se smatraju članovima porodice u smislu ovog Zakona, način zaštite članova porodice, te vrsta i svrha prekršajnih sankcija za počinioce nasilnih radnji.

²³ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017

²⁴ Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine br. 10/2003, 45/2004, 06/2005, 21/2010, 52/2011, 26/2016, 13/2017 i 50/2018

²⁵ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 20/2013

U članu 7. stav 3. bilo je navedeno:

Osobe iz st. 1. i 2. ovog člana su ovlaštene podnosioci zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Međutim, u zakonu Republike Srpske²⁶ članom 6. stav 1. propisano je sljedeće:

(1) Nasilje u porodici, u smislu ovog zakona, postoji ukoliko postoji osnov sumnje da je član porodice ili porodične zajednice izvršio radnje fizičkog, seksualnog, psihičkog i/ili ekonomskog nasilja, kao i prijetnje koje izazivaju strah od fizičke, seksualne, psihičke i/ili ekonomske štete kod drugog člana porodice ili porodične zajednice.

Precizno je navedeno u stavu 2 istog člana koje radnje predstavljaju radnje nasilja u porodici:

a) primjena sile na fizički ili psihički integritet člana porodice ili porodične zajednice(...)

U članu 5 stav 1. Zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine²⁷ navodi se da „*radnja nasilja koja ne sadrži obilježja krivičnog djela predstavlja prekršaj ukoliko je to: a) prijetnja nanošenjem fizičke povrede članu porodice ili njemu bliskoj osobi*“, što ostaje mogući sudski izazov i potencijalno dovodi u pitanje pravnu sigurnost žrtava.²⁸

Zakon o nasilju u porodici Federacije Bosne i Hercegovine iz 2013. godine u kontekstu šire definicije nasilja u porodici stavlja poseban naglasak na zaštitu djece u članu 7. stav 10, koji glasi *Upotreba fizičkog i psihičkog nasilja nad djecom i zanemarivanja u vaspitanju*. Osim toga, član 7. Zakona definiše nasilje u porodici kao „*bilo koji čin koji nanosi fizičku, psihičku, seksualnu ili ekonomsku štetu, kao i prijetnju što se tiče svega prethodno navedenog*“. Pored toga, član 2. propisuje: „*Žrtva nasilja u smislu ovog zakona je svaki član porodice koji je izložen radnjama nasilja u porodici*“, te dalje navodi: „*Dijete u smislu ovog zakona je svaki član porodice koji nije navršio 18 godina života*“. Dakle, član 2. Zakona definiše kao djecu sve članove obitelji/porodice koji imaju ispod 18 godina starosti.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, iako je donesen 2018. godine, nema definisano nasilje u porodici, već su u članu 5 navedene radnje nasilja, „*prijetnja nanošenjem fizičke povrede članu porodice ili njemu bliskoj osobi*“. Član 2. Zakona²⁹ sadrži definiciju da je „*'porodica' životna zajednica roditelja i djece i drugih srodnika*“, te se istim članom definiše da je „*'dijete' maloljetna osoba koja nije navršila 18 godina života*“.

Za razliku od Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine, te Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske mnogo detaljnije definiše nasilje i forme (radnje nasilja) u kojima se ono javlja. U članu 6. Zakona navode se različiti oblici psihičkog, fizičkog, seksualnog i ekonomskog nasilja, a „*pod radnjom nasilja u porodici smatraju se i prijetnje radnjama*“.

²⁶ Službeni glasnik Republike Srpske br. 102/2012, 108/2013, 82/2015 и 84/2019

²⁷ Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine br. 7/2018

²⁸ Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja (Istanbulska konvencija)

²⁹ Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine br. 7/2018

Nasilje u porodici³⁰ je svaki akt koji nanosi fizičko, psihičko i seksualno povređivanje, patnju, ekonomsku štetu, kao i prijetnje takvim djelima, nedostatak brige i pažnje koji može ozbiljno ugroziti članove porodice i osobe koje su u neposrednom društvenom odnosu, bez obzira na to da li među njima ima ili je bilo života u zajednici, da uživaju u svojim pravima i slobodama po principu ravnopravnosti spolova u svim oblastima javnog i ličnog života.

S obzirom na sve navedeno, možemo konstatovati da fizičko kažnjavanje u porodici nije izričito zabranjeno u porodičnim zakonima Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Osim toga, fizičko kažnjavanje djeteta u porodici nije inkriminisano ni u jednom od tri krivična zakona.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvojilo je Akcioni plan za djecu Bosne i Hercegovine od 2015. do 2018. godine, koji sadrži konkretne mjere u vezi s inkriminacijom fizičkog kažnjavanja kroz izmjene i dopune krivičnih zakona:

Mjera 4: Usklađivanje krivičnog zakonodavstva s preporukama Komiteta za prava djeteta: Podnijeti inicijativu za izmjene i dopune postojećih krivičnih zakona da bi se izričito zabranilo fizičko kažnjavanje u svim okruženjima, uključujući i porodični kontekst, na cijeloj svojoj teritoriji.

Međutim, do danas ova mjera nije provedena ni u Federaciji BiH niti u Brčko Distriktu.

3.2.7. Emocionalno / Psihičko zlostavljanje

U skladu sa članom 7. Zakona o zaštiti od nasilju u porodici u Federaciji Bosne i Hercegovine³¹, članu 6. Zakona o zaštiti od nasilju u porodici u Republici Srpskoj³² i članu 5. Zakona o zaštiti od nasilju u porodici u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine,³³ emocionalno/psihičko zlostavljanje i zanemarivanje predstavlja

izazivanje osjećaja straha ili lične ugroženosti ili povreda dostojanstva pomoću ucjene ili usmene prijetnje ili druge vrste prisile; ozbiljni verbalni napadi, grdnja, korištenje uvredljivih imena i drugih oblika zlostavljanja drugog člana porodice; špijuniranje i svi drugi oblici zlostavljanja drugog člana porodice; oštećenje ili uništavanje zajedničke imovine ili imovine u posjedu ili pokušaj da se to učini; preusmjeravanje dužne pažnje i kontrole ili nepružanje pomoći i zaštite iako postoji obaveza koja je u skladu sa zakonima i običajima koji bi kao svoju posljedicu imali osjećaj fizičke, mentalne ili ekonomske i socijalne ugroženosti; i izoliranje i ograničenje slobode kretanja i komunikacije sa trećim osobama.

Krivični zakoni³⁴ definišu nasilje u porodici kao krivično djelo, a mentalno zdravlje člana porodice tretira se jednako kao fizičko zdravlje u sva tri krivična zakona.

³⁰ Član 5. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine* br. 7/2018, član 6. Zakona o zaštiti od nasilju u porodici u Republici Srpskoj, *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 102/2012, 108/2013 i 82/2015, kao i član 7. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine* br. 20/2013

³¹ *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine* br. 20/2013

³² *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 102/2012, 108/2013 i 82/2015

³³ *Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine* br. 7/2018

³⁴ Krivični/Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine* br. 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017

Osim toga, psihičko zlostavljanje definisano je u porodičnim zakonima Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta i ima isti pravni položaj kao fizičko zlostavljanje.

IV Situaciona analiza / Rezultati istraživanja

U postupku istraživanja za potrebe ovog izvještaja upućen je akt Ž-BR-01-154/19 dana 22.07.2019. godine županijskim/kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova,³⁵ Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske i Policiji Brčko Distrikta BiH, kojim je od njih traženo da dostave informacije o tome je li bilo prijavljenih slučajeva fizičkog kažnjavanja djece koje su počinile odrasle osobe u posljednje dvije godine (od 01.07.2017. godine do 01.07.2019. godine), a ukoliko jeste, podatke o uzrastu djece, ko je prijavio slučajeve i šta je poduzeto u konkretnim slučajevima.

Institucija Ombudsmana zaprimila je odgovore od 4 (četiri) ministarstva: Ministarstva unutrašnjih poslova Županije središnja Bosna/Srednjobosanski kanton, Bosansko-podrinjskog kantona, Posavske županije/Posavskog kantona i Županije Zapadnohercegovačke/Zapadnohercegovačkog kantona. Zaprimljeni su odgovori u kojima se navodi da *u navedenom vremenskom periodu nije bilo prijavljenih slučajeva fizičkog kažnjavanja djece koje su počinili odrasli.*³⁶

Međutim, u osam zaprimljenih odgovora od ministarstava unutrašnjih poslova i Policije Brčko Distrikta BiH dostavljeni su podaci o prijavljenim slučajevima fizičkog kažnjavanje djece koje su počinile odrasle osobe u vremenu od 01.01.2017. godine do 01.01.2019. godine.

• U odgovoru³⁷ Ministarstva unutrašnjih poslova Hercegovačko-neretvanskog kantona navodi se: *„Ministarstvo unutrašnjih poslova Hercegovačko-neretvanskog kantona u periodu od 01.07.2017. godine do 01.07.2019. godine imalo je zaprimljenu jednu prijavu fizičkog kažnjavanja djeteta, i to dana 30.10.2018. godine u policijsku stanicu Jablanica prijavila je H. Đ., rođena 13.04.2001. godine u Jablanici svoga oca A. Đ. za nasilje-fizičko kažnjavanje. Protiv A.Đ. je policijska stanica Jablanica podnijela izvještaj nadležnom tužilaštvu, da bi dana*

Krivični zakon Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 64/2017

Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine* br. 10/2003, 45/2004, 06/2005, 21/2010, 52/2011, 26/2016, 13/2017 i 50/2018

³⁵ Ministarstvu unutrašnjih poslova Srednjobosanskog kantona/Županije Središnja Bosna, Ministarstvu unutrašnjih poslova Bosansko-podrinjskog kantona, Ministarstvu unutrašnjih poslova Županije Posavske, Ministarstvu unutrašnjih poslova Županije Zapadnohercegovačke, Ministarstvu unutrašnjih poslova Hercegovačko-neretvanske županije, Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona 10, Ministarstvu unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona, Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Ministarstvu unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona i Ministarstvu unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona

³⁶ 1 - Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Srednjobosanskog kantona/Županije Središnja Bosna, broj: 02/3-1-04-2-598/19 EL od 31.07.2019. godine

2 - Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Bosansko-podrinjskog kantona broj: 07-01-04-3183/19-1 od 02.08.2019. godine

3 - Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Posavske županije, Uprava policije, broj: 02-2-04-267/19 od 02.08.2019. godine

4 - Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Zapadnohercegovačke županije, Uprava policije, Sektor kriminalističke policije, broj: 02-2-3/1-1995/19-6 SZ od 06.08.2019. godine

³⁷ Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Hercegovačko-neretvanske županije Mostar, broj: 02-01-04-03-723/19 od 08.08.2019. godine

17.04.2019. godine, H. Đ. u prostorijama policijske stanice Jablanica dala izjavu kojom odustaje od svoje prijave protiv oca, a nedugo nakon toga osoba A. Đ. je usljed bolesti preminuo, pa je i po tom osnovu dalji postupak obustavljen.“

- U odgovoru Policije Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine³⁸ navodi se: „Obavještavamo vas da je Policija Brčko Distrikta BiH u vremenskom periodu od 01.07.2017. godine do 01.07.2019. godine evidentirala dvije prijave fizičkog kažnjavanja djece od strane odrasle osobe. U oba slučaja prijavu fizičkog kažnjavanja djece od strane odrasle osobe podnijele su majke maloljetne djece uzrasta od: 17,14, 12 i pet godina. Nakon provedene istrage Policija Brčko Distrikta BiH je Tužilaštvu Brčko Distrikta BiH podnijela dva izvještaja protiv dva lica zbog osnova sumnje da su počinili krivična djela "Nasilje u porodici" iz člana 218. KZ Brčko Distrikta BiH.“

- U odgovoru Ministarstva unutrašnjih poslova Hercegbosanske županije/Kantona 10³⁹ navodi se: „U vezi vašeg akta pod brojem datumom veze, obavještavamo vas da su u periodu od 1.7.2017. - 1.7.2019. godine na području odgovornosti ovog Ministarstva prijavljena četiri slučaja fizičkog zlostavljanja djece od strane odraslih osoba. Zaprimljene prijave su iz 2018. godine.

1. Zlostavljanje od strane majke prema trogodišnjoj kćerki prijavljeno od oca djevojčice, poslano izvještaj na KT o počinjenom krivičnom djelu „Nasilje u porodici" po čl. 222 KZ FBiH;
2. Nasilje oca prema kćerima koje imaju 13 i 15 godina Nasilje prijavila žrtva;
3. Nasilje oca prema kćerki u dobi od 15 godina koje je prijavila nevjenčana supruga. Za oba slučaja na KT poslano izvještaj o počinjenom KD „Nasilje u porodici" iz čl. 222 KZ FBiH;
4. Evidentiran je i događaj gdje je susjed napao dječaka u dobi od 14 godina za koji je na KT poslat izvještaj o počinjenom KD „Nasilničko ponašanje" iz čl.362 KZ FBiH. Događaj je policiji prijavila rodbina dječaka.“

- U odgovoru Ministarstva unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona⁴⁰ navodi se: „U vezi vašeg akta broj i datum veze obavještavamo vas da smo postupili po istom i izvršili tražene provjere u svojim službenim evidencijama, te vam dostavljamo sljedeće podatke:
 - U periodu od 01.07.2017. do 01.07.2019. godine evidentirano je 12 slučajeva fizičkog zlostavljanja djece od strane odraslih osoba.
 - Radi se o uzrastu djece od dvije do sedamnaest godina.
 - Kao prijavitelji se pojavljuju: JU centri za socijalni rad, članovi porodice, nastavno osoblje, menadžment škole.
 - Poduzete mjere i radnje: u 11 slučajeva su podneseni izvještaji o počinjenom krivičnom djelu Kantonalnom tužilaštvu USK Bihać, dok je u jednom slučaju izrečena mjera upozorenja od strane RPZ policajca.“

³⁸ Akt Policije Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, broj: 14.05-04.12-54857/19 od 07.08.2019. godine

³⁹ Akt Ministarstva unutaršnjih poslova Kantona 10, Uprave policije, Sektor kriminalističke policije Livno, broj: 02-03/4-3-04-12909/19/MS od 01.08.2019. godine

⁴⁰ Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona, Uprava policije, Sektor kriminalističke policije, broj: 05-04/03-5-10-4/19/BA od 07.08.2019. godine

- U odgovoru Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo⁴¹ navodi se:
„U prilogu akta, dostavljamo vam Informaciju sa podacima traženim vašim aktom, broj i datum veze.

PRILOG: Kao u tekstu.
INFORMACIJA

Sačinjena u službenim prostorijama Odjeljenja za imovinske delikte MUP-a Kantona Sarajevo, u vezi postupanja po aktu dostavljenom od Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, koji u narednom periodu planiraju provesti istraživanje koje ima za cilj izradu Specijalnog izvještaja o zabrani fizičkog i psihičkog kažnjavanja djece.

Shodno navedenom, na području Kantona Sarajevo, a povodom traženih statističkih podataka za vremenski period od 01.07.2017. godine do 01.07.2019. godine, ustanovljeno je sljedeće:

Na području Kantona Sarajevo u posmatranom periodu evidentirano je:

- *21 (dvadeset i jedno) krivično djelo iz člana 222. KZ FBiH (nasilje u porodici), učinjeno od strane odraslih osoba na štetu malodobnih lica.*
- *01 (jedno) krivično djelo iz člana 219. KZ F BiH (zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika) učinjeno od strane odrasle osoba na štetu malodobnog lica.*

Osobe koje su prijavile nasilje:

- *u 19 slučajeva naprijed navedenih krivičnih djela, prijavitelji su roditelji,*
- *u 01 slučaju prijavitelj je socijalni radnik,*
- *u 01 slučaju prijavitelj je psiholog Službe socijalne brige,*
- *u 01 slučaj prijavitelj je učiteljica škole koju pohađa maloljetnik.*

Uzrast mladb. lica na čiju štetu su učinjena krivična djela iz člana 222. KZ FBiH:

- *03 maloljetnika koji su rođeni 2001. godine,*
- *01 maloljetnik koji je rođen 2002. godine,*
- *02 maloljetnika koji su rođeni 2003. godine,*
- *01 maloljetnik koji je rođen 2005. godine,*
- *01 maloljetnik koji je rođen 2007. godine,*
- *01 maloljetnik koji je rođen 2008. godine,*
- *01 maloljetnik koji je rođen 2010. godine,*
- *03 maloljetnika koji su rođeni 2011. godine,*
- *01 maloljetnik koji je rođen 2014. godine,*
- *06 maloljetnika koji su rođeni 2016. godine,*
- *02 maloljetnika koji su rođeni 2017. godine,*

*Zakonom predviđene mjere poduzete od strane nadležnih tijela i od strane policijskih službenika MUP-a KS u svih **22 prijavljena** slučaja predmetnih krivičnih djela nadležnom Kantonalnom tužilaštvu Kantona Sarajevo dostavljeni su izvještaji o počinjenom krivičnom djelu, kao i izvještaj nadležnom sudu u Sarajevu sa prijedlogom za izricanje Zaštitnih mjera, po osnovu kojeg su od strane Opštinskog suda u Sarajevu izrečene zaštitne mjere.“*

⁴¹ Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Uprava policije, Sektora kriminalističke policije, broj: 02/3-3-32-4183/19 od 08.08.2019. godine

• U odgovoru Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona⁴² navodi se:
 „U skladu sa vašim Zahtjevom Broj:Ž-BR-01-154/19, od 22.07.2019. godine, dostavljenog 25.07. 2019. godine, u prilogu vam dostavljamo podatke o slučajevima fizičkog zlostavljanja djece i maloljetnika od strane odraslih osoba, počinjenih u 2017. i 2018. godini, te tokom prvog polugodišta 2019. godine, na području Zeničko-dobojskog kantona, kao i o poduzetim mjerama protiv počinitelaca.

SLUČAJEVI FIZIČKOG ZLOSTAVLJANJA DJECE I MALOLJETNIKA
 tokom 2017. i 2018. godine i tokom prvog polugodišta 2019. godine
 na području Zeničko-dobojskog kantona

TABELA 1

2017.	Ko je prijavio	Uzrast djece (godine)	Poduzete mjere	Broj slučajeve zlostavljanja djece
PU I (ZENICA)	1. JU Dom zdravlja Zenica	8	Predmet proslijeđen PS Crkvice radi poduzimanja mjera iz njihove nadležnosti (podnošenja zahtjeva nadležnom sudu za izricanje zaštitnih mjera)	5
	2. PS Centar proslijedio OKP PU I (Zenica)	13	Predmet proslijeđen PU Živinice zbog mjesne nadležnosti	
	3. PS Crkvice proslijedio OKP PU I (Zenica)	10	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	
	4. Centar za socijalni rad Zenica	13	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	
	5. Centar za socijalni rad Zenica	14	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	
PS VISOKO				0
PS KAKANJ	1. Prijavila majka	11 6 4	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici, te zahtjev nadležnom sudu za izricanje zaštitne mjere zabrane uznemiravanja i uhođenja žrtava nasilja, dok su žrtve bile smještene u sigurnu kuću	4
	2. Prijavio otac	17	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom, te je počinitelj kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM	
	3. Prijavio otac	17	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom, te je počinitelj kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM	
	4. Prijavio otac	16	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom, te je počinitelj kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM	
PS BREZA				0
PS ZAVIDOVIĆI				0
PS MAGLAJ				0
PU ŽEPČE				0
PS TEŠANJ	1. Prijavila tetka zlostavljane djece	13 12	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	2
	2. Prijavila majka	13	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici i laka tjelesna povreda	

⁴² Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona, Uprava policije, broj: 08-02-01/1-04-2-4212-1/19 od 06.08.2019. godine

PS USORA			0
PS DOBOJ JUG			0
PS OLOVO			0
PS VAREŠ			0
SKP U SJEDIŠTU			0
UKUPNO SLUČAJEVA FIZIČKOG ZLOSTAVLJANJA DJECE I MALOLJETNIKA			11

TABELA 2

2018.	Ko je prijavio	Uzrast djece (godine)	Poduzete mjere	Broj slučajeva zlostavljanja djece
PUI (ZENICA)	1. JU Dom zdravlja Zenica	5	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	13
	2. JU Dom zdravlja Zenica	5	Podnesen izvještaj KT ZDK o poduzetim mjerama i radnjama	
	3. Centar za socijalni rad Zenica	9	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	
	4. Centar za socijalni rad Zenica	12	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici i upućen akt PS Crkvice radi poduzimanja mjera i radnji iz njihove nadležnosti (podnošenja zahtjeva nadležnom Sudu za izricanje zaštitnih mjera)	
	5. Centar za socijalni rad Zenica	13	Podnesen izvještaj KT ZDK o poduzetim mjerama i radnjama	
	6. Centar za socijalni rad Zenica	8 9	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	
	7. Centar za socijalni rad Zenica	12	Predmet prosljeđen MUP-u TK zbog mjesne nadležnosti	
	8. PS Crkvice prosljedila predmet OKP PUI Zenica	11 10 5 1	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	
	9. PS Crkvice prosljedila predmet OKP PUI Zenica	5	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	
	10. PS Centar prosljedila predmet OKP PUI Zenica	12	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	
	11. Udruženje Medica Zenica	12	Predmet prosljeđen PS Centar radi poduzimanja mjera iz njihove nadležnosti (podnošenja zahtjeva nadležnom Sudu za izricanje zaštitnih mjera)	
	12. Putem Protokola	12	Podnesen izvještaj KT ZDK o poduzetim mjerama i radnjama	
	13. Putem Protokola	6	Predmet prosljeđen Centru za socijalni rad na postupanje	
PS VISOKO	1. PS Visoko	2 3	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici, te zahtjev Opštinskom sudu u Visokom za izricanje zaštitne mjere zabrane približavanja i uhođenja žrtava nasilja, kao i udaljenje iz kuće/stana u kojem borave žrtve nasilja	2
	2. PS Visoko	4 10	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici, te zahtjev Opštinskom sudu u Visokom za izricanje zaštitne mjere zabrane približavanja i uhođenja žrtava nasilja, kao i udaljenje iz kuće/stana u kojem borave žrtve nasilja	
PS KAKANJ	1. Prijavila majka	15	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom, te je počinitelj kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM	2
	2. Prijavio otac	15	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom, te je počinitelj kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM	

PS BREZA				0
PS ZAVIDOVIĆI				0
PS MAGLAJ	1. Prijavila majka putem telefona	13	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenim KD nasilje u porodici	2
	2. Zlostavljano dijete prijavilo oca	13	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenim KD nasilje u porodici	
PU ŽEPČE				0
PS TEŠANJ	1. Prijavio pedagog u OŠ	13	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenim KD nasilje u porodici	1
PS USORA				0
PS DOBOJ JUG				0
PS OLOVO				0
PS VAREŠ				0
SKP U SJEDIŠTU	1. Starija sestra uputili prijavu CSR Zenica	13	Podnesen izvještaj KT ZDK o poduzetim mjerama i radnjama	2
	2. Uposlenici OŠ uputili prijavu CSR Zenica	11	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenim KD nasilje u porodici i zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika	
UKUPNO SLUČAJEVA FIZIČKOG ZLOSTAVLJANJA DJECE I MALOLJETNIKA				22

TABELA 3

JAN. – JUNI 2019.	TK je prijavio	Uzrast djece	Poduzete mjere	Broj slučajeva zlostavljanja djece
PU I (ZENICA)	1. PS Centar	14	Podnesen izvještaj KT ZDK o poduzetim mjerama i radnjama	5
	2. PS Centar	8	PS Centar poduzela mjere iz njihove nadležnosti (podnošenje zahtjeva nadležnom sudu za izricanje zaštitnih mjera)	
	3. PS Centar	4	Predmet u radu	
	4. Centar za socijalni rad Zenica	10	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici	
	5. PS Nemila	15	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom (čl. 3. stavak 1. točke 2. Zakona o JRM ZDK)	
PS VISOKO	1. PS Visoko	8 12	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici, te Zahtjev Opštinskom sudu u Visokom za izricanje zaštitne mjere zabrane približavanja i uhođenja žrtava nasilja, kao i udaljenje iz kuće/stana u kojem borave žrtve nasilja	2
	2. PS Visoko	13 11	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenom KD nasilje u porodici, te Zahtjev Opštinskom sudu u Visokom za izricanje zaštitne mjere zabrane približavanja i uhođenja žrtava nasilja, kao i udaljenje iz kuće/stana u kojem borave žrtve nasilja	
PS KAKANJ				0
PS BREZA				0
PS ZAVIDOVIĆI				0
PS MAGLAJ	1. Zlostavljano dijete prijavilo oca putem telefona	16	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenim KD nasilje u porodici, te je PS Maglaj uputila zahtjev nadležnom sudu za izricanje zaštitne mjere, a Opštinski sud u Zavidovićima Odjeljenje u Maglaju izdao počinioocu Rješenje o zabrani približavanja žrtvi	2
	2. Zlostavljano dijete prijavilo očuha putem telefona	12 9 1	Podnesen izvještaj KT ZDK o počinjenim KD nasilje u porodici, te je PS Maglaj uputila zahtjev nadležnom Sudu za izricanje zaštitne mjere, a Opštinski sud u Zavidovićima Odjeljenje u Maglaju izdao počinioocu Rješenje o zabrani približavanja žrtvi	

PU ŽEPČE			0
PS TEŠANJ			0
PS USORA			0
PS DOBOJ JUG			0
PS OLOVO			0
PS VAREŠ			0
SKP U SJEDIŠTU			0
UKUPNO SLUČAJEVA FIZIČKOG ZLOSTAVLJANJA DJECE I MALOLJETNIKA			9

• U odgovoru Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona⁴³ navodi se: „Shodno vašem aktu broj i datum veze, obavještavamo vas da su službenici Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona postupili po istom, te vam u prilogu akta dostavljamo tabelarno statističke pokazatelje o prijavama fizičkog kažnjavanja djece za period 2017/2019, a po kojima su postupali policijski službenici ovog Ministarstva“.

	07/2017. godina	2018. godina	07/2019. Godina
1. PRIJAVLJENI SLUČAJEVI FIZIČKOG KAŽNJAVANJA DJECE OD STRANE ODRASLIH OSOBA	18	52	22
2. UKUPAN BROJ PRIJAVLJENIH OŠTEĆENIH DJECE/MALOLJETNIKA	20	62	26
Djeca 0-14 godina	11	32	15
Maloljetnici 14-18	9	30	11
3. UKUPAN BROJ PRIJAVILACA	18	52	22
Prijavioci NN građani	3	5	3
Prijavioci staraoci	11	30	9
Prijavioci oštećeni	1	6	7
Prijavioci vladine i nevladine organizacije	3	11	3
4. UKUPAN BROJ OKONČANIH PRIJAVA	18	52	22
Podnesen izvještaj o učinjenom krivičnom djelu	14	36	19
Podnesen izvještaj o događaju/poduzetim mjerama i radnjama	2	15	3
Nema elemenata krivičnog djela	2	1	0

• U odgovoru Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske⁴⁴ navodi se: „U vezi sa vašim aktom broj: Ž-BR-01-154/19 od 22.07.2019. godine, dostavljamo vam statističke podatke o slučajevima fizičkog kažnjavanja djece od strane odraslih lica koje je evidentiralo Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske u periodu 01.07.2017 - 01.07.2019. godine. Evidentirano je ukupno 55 slučajeva fizičkog kažnjavanja 56 djece od strane odraslih lica. Prema starosnoj strukturi djece žrtava fizičkog kažnjavanja evidentirano je:

- 30 djece starosti do 14 godina,
- 12 djece starosti od 14 do 16 godina, i

⁴³ Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona, Uprava policije, broj: 08-06/3-2-260/19/R/B od 09.08.2019. godine

⁴⁴ Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske broj: S/M-4-052-2234/19 od 21.08.2019. godine

- 14 djece starosti od 16 do 18 godina.

Navedene slučajeve nasilja su najčešće prijavljivali roditelji (33), škole (5), zatim dijete-žrtva (3), baka žrtve (3), medicinske ustanove (3), centri za socijalni rad (2), brat žrtve (1), drug žrtve (1) i ostale osobe (4).

Po zaprimljenim prijavama policijski službenici Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske su postupali, te:

- u 39 slučajeva nadležnim tužilaštvima podnijeli izvještaj o počinjenim krivičnim djelima,
- u dva slučaja nadležnim tužilaštvima podnijeli izvještaj o poduzetim mjerama i radnjama, i
- u 14 slučajeva osnovnim sudovima podnijeli zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka.“

*

Na osnovu zaprimljenih odgovora može se zaključiti da policijski službenici postupaju u skladu sa zakonom u odnosu na prijave za fizičko kažnjavanje djece koje su počinile odrasle osobe i da su u većini slučajeva podnijeli izvještaje nadležnim tužilaštvima na dalje postupanje. S druge strane, Institucija ombudsmana nije provodila istragu prema tužilaštvima, pošto je cilj ovog Specijalnog izvještaja skrenuti pažnju i podignuti svijest o značaju zabrane fizičkog i psihičkog kažnjavanja djeteta na području Bosne i Hercegovine. Javna svijest o neprihvatljivosti fizičkog kažnjavanja djeteta nije na potrebnom nivou zato što o posljedicama tog oblika nasilja nema dovoljno znanja, kao ni spoznaja u široj javnosti, a odgovornost za to snosi i cjelokupno društvo, čiji prvenstveni interes mora biti princip najboljeg interesa djeteta.

Iz dobijenih podataka nameće se zaključak da fizičko kažnjavanje djeteta u porodici nije inkriminisano kao posebno krivično djelo ni u jednom od tri krivična zakona u Bosni i Hercegovini. U praksi se najčešće dešava da nadležna tijela unutrašnjih poslova podnose izvještaje tužilaštvima o počinjenim krivičnim djelima nasilja u porodici, ili sudu predlažu izricanje zaštitnih mjera u skladu sa zakonima o zaštiti od nasilja u porodici ili pokretanje prekršajnog postupka.

V Godišnji izvještaj o aktivnostima Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i pojedinačni predmeti/slučajevi u Instituciji ombudsmana (Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece)

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine registruje slučajeve nasilja nad djecom, kako vršnjačkog nasilja tako i slučajeve u kojim su djeca žrtve nasilja u porodici. Nasilje nad djecom je pojava koja može obuhvatiti različita tumačenja i definicije, ali svima im je zajednička karakteristika da pod nasiljem podrazumijevaju svaki fizički ili psihički nasilni akt usmjeren prema djeci, direktno ili indirektno, koje počine pojedinci ili institucije, a kojim se ugrožavaju ili sprečavaju normalan razvoj, integritet ličnosti ili zadovoljenje potreba djece. Ombudsmani – postupajući po individualnim žalbama ili u predmetima po službenoj dužnosti – naglašavaju kako svako dijete ima pravo na odrastanje u sredini koja će mu osigurati poštivanje i podršku, u potpunosti isključujući svaki oblik nasilja, jer samo takva sredina podstiče potpun razvoj osobnosti djeteta i stvara građane koji su odgovorni prema sebi i prema drugima. Bosna i Hercegovina je ratifikovanjem međunarodnih standarda preuzela obavezu zaštite djece od svakog oblika psihičkog ili fizičkog nasilja. U nadležnosti entiteta u Bosni i Hercegovini i Brčko

Distrikta Bosne i Hercegovine je da – donošenjem i usvajanjem zakonskih i podzakonskih propisa, potpisivanjem protokola o postupanju u slučajevima nasilja nad djecom, koji će biti u skladu s međunarodnim standardima – zaštite djecu od svakog oblika nasilja. U situacijama u kojima izostane pravovremena reakcija porodice kao primarne jedinice ključne za pravilan razvoj i zaštitu djetetove ličnosti, neophodna je intervencija nadležnih državnih tijela, odnosno institucija i tijela koji je u svom djelokrugu imaju i pitanje zaštite prava djeteta. Ključnu ulogu u pružanju pomoći djetetu žrtvi, odnosno potencijalnoj žrtvi nasilja, imaju obrazovne institucije, tijela socijalne brige, porodična savjetovališta te policijska tijela.

U pogledu primjene člana 19 UN-ove Konvencije o pravima djeteta, odnosno obaveze svake države potpisnice da poduzima mjere zaštite djeteta od svakog oblika fizičkog ili psihičkog nasilja, Ombudsmani putem svojih redovnih godišnjih izvještaja nastoje da ukažu nadležnim tijelima da bi u Bosni i Hercegovini trebalo uvesti nesumnjivu i eksplicitnu zabranu fizičkog kažnjavanja djeteta u svim sredinama i okruženjima. Ombudsmani takođe smatraju neophodnim naglasiti da je – u cilju realizacije preporuka o izričitoj zabrani fizičkog kažnjavanja djeteta koje je Bosni i Hercegovini uputio UN-ov Komitet za prava djeteta, pored već poduzetih koraka nadležnih tijela u cilju definisanja zabrane svakog oblika fizičkog ili psihičkog nasilja⁴⁵ – neophodno izvršiti reformu zakonske regulative određenim mjerama, osigurati sistem podrške za zabranu fizičkog kažnjavanja kao vid socijalne politike, te uključiti širu javnost u debatu radi podizanja svijesti o ovoj temi.

Porodičnim zakonom Republike Srpske fizičko kažnjavanje djeteta u kući je zabranjeno.⁴⁶ U Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu potrebno je osigurati da važećim zakonodavstvom bude jasno propisano da je kažnjavanje djeteta u kući zabranjeno. Iako je Vijeće za djecu BiH, vođeno međunarodnim dokumentima te Akcionim planom za djecu BiH 2015.-2018., nadležnim vladama uputilo Inicijativu za izmjenu porodičnih zakona, zakona o socijalnoj brizi i staranju nad djecom, zakona o zaštiti od nasilja u porodici, krivičnih zakona, kao i zakona iz oblasti zdravstvene zaštite u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH, okvirnog zakona u oblasti predškolskog i osnovnog obrazovanja, kao i zakona o sportu. Mada je Inicijativa upućena s ciljem uvođenja eksplicitne zabrane fizičkog kažnjavanja djeteta u svim životnim okruženjima djeteta, Ombudsmani konstatuju da do izmjena pobrojanih zakona u Federaciji BiH i Brčko Distriktu nije došlo. Iako porodični zakoni propisuju pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zloupotrebe, zlostavljanja i zanemarivanja djeteta, Ombudsmani Bosne i Hercegovine zaključuju da ovakva norma nije dovoljna za ostvarivanja zaštite digniteta djeteta.

Iz Godišnjeg izvještaja o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2017. godinu (pojedinačni predmeti)

Primjer: Postupajući po žalbi jedne majke na rad tužilaštva,⁴⁷ Ombudsmani su nesumnjivo utvrdili da se slučaj itekako tiče prava djeteta. Nadležna tijela (policija, sud, tužilaštvo i centar za socijalni rad) ustanovili su da je dijete žrtva psihičkog i fizičkog nasilja te su adekvatno i

⁴⁵ Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je na svojoj 75. sjednici, održanoj 11.03.2013. godine, usvojila Strategiju za prevenciju i borbu protiv nasilja u obitelji/podrođici (2013-2017), Vlada Republike Srpske je u svibnju 2014. godine usvojila Strategiju za suzbijanje nasilja u porodici Republike Srpske (2014-2019)

⁴⁶ Član 97 Porodičnog zakona Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 54/2002, 41/2008 i 63/2014

⁴⁷ Ž-SA-05-1294/16

efikasno djelovali u najboljem interesu djetetu. Dijete je žrtva nasilja u porodici koje je počinio očuh, a zahvaljujući brznoj reakciji nadležnog tužilaštva, uz koordinaciju i pomoć drugih nadležnih tijela, dijete je izuzeto iz porodice (od majke i očuha), te je odmah pozvan otac djeteta da preuzme brigu i staranje o djetetu. Ombudsmeni su predmet zatvorili i zaključili da tužilaštvo nije ugrozilo ili prekršilo prava majke kao roditelja.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili prijavu bake⁴⁸ da njena maloljetna unuka, koja živi sa majkom i očuhom, svakodnevno trpi fizičko i psihičko nasilje. Pored toga, tjeraju je i na prosjačenje. Odmah je o svemu obaviješten centar za socijalni rad, koji je proveo sveobuhvatnu analizu. Za razliku od prethodnog slučaja, ustanovilo se da dijete nije žrtva nasilja ili ekonomske eksploatacije, odnosno žalbeni navodi nisu bili zasnovani na istinitim činjenicama.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili žalbu roditelja da je njihovo dijete žrtva sajber kriminala.⁴⁹ Nadležno tužilaštvo obavještava Ombudsmane da je pripremi postupak protiv maloljetnika,⁵⁰ zbog krivičnog djela iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije iz člana 211. stav 1 KZ FBiH, završen dana 22.02.2017. godine podnošenjem sudu prijedloga za primjenu vaspitne mjere pojačanog nadzora roditelja.

Iz Godišnjeg izvještaja o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2018. godinu (pojedinačni predmeti)

Primjer: Ombudsmeni su *ex officio* otvorili predmet zbog spornog snimka fizičkog kažnjavanja djeteta u predškolskoj ustanovi koje je počinila vaspitačica, a koji se našao na brojnim portalima i društvenim mrežama u Bosni i Hercegovini.⁵¹ Nažalost, i ovaj slučaj ukazuje na senzacionalistički pristup medija u situacijama kada obavještavaju o kršenju prava djeteta. Putem saopštenja za medije⁵² Ombudsmeni su izrazili zabrinutost i naglasili da se mora uvesti jasna i eksplicitna zabrana fizičkog kažnjavanja djece u svim sredinama i okruženjima u Bosni i Hercegovini. Na osnovu međunarodnih standarda o zaštiti ljudskih prava djece sadržanih u UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta i pratećim protokolima, te drugim konvencijama Vijeća Evrope, nastala je i jasna obaveza Bosne i Hercegovine usklađivanja pravnog okvira, ali i praćenja i obavještavanja o usklađivanju i primjeni propisa u Bosni i Hercegovini. U okviru ovih standarda izuzetno je važno i pitanje profesionalnih standarda za sve profesionalce koji rade za djecu i s djecom, kao i sistema praćenja profesionalnog postupanja s djecom žrtvama nasilja. Postupak istraživanja je u toku.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili prijavu⁵³ da su djeca u jednoj porodici s područja opštine Kostajnica u potpunosti vaspitno zapuštena i zanemarena. Ombudsmeni su odmah nadležni centar za socijalni rad pozvali da se u povodu ovih navoda izjasne, te da svoje navode potkrepe odgovarajućom dokumentacijom (dokazima). Istovremeno su ukazali centru da su spremni pomoći i razmotriti svaku mogućnost da se konkretan slučaj riješi u interesu djece (posredstvom

⁴⁸ Ž-SA-01-512/16

⁴⁹ Ž-BL-01-70/17

⁵⁰ Počinilac krivičnog djela maloljetnik

⁵¹ Ž-BL-01-861/18

⁵² dana 29.10.2018

⁵³ Ž-BL-01-889/18

nadležnih tijela, opštine i resornog Ministarstva zdravlja i socijalne brige Republike Srpske ili drugih vladinih/nevladinih domaćih i međunarodnih organizacija). Predmet je u fazi praćenja.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili žalbu jedne srednje škole s područja grada Bihaća. Škola se u svom obraćanju poziva na Protokol o postupanju u slučaju nasilja koje uključuje djecu. Ombudsmeni su tokom postupka istraživanja pohvalili menadžment škole pošto su ne samo postupili zakonito već u potpunosti djelovali odgovorno, profesionalno, savjesno, cijeneći prvenstveno najbolji interes djeteta. U svojoj žalbi navedena školska ustanova prijavljuje saznanja o nasilju u porodici nadležnim tijelima, Centru za socijalni rad Bihać, MUP-u Unsko-sanskog kantona i Ombudsmanima. Škola navodi da je pedagog škole obavio razgovor s učenicom trećeg razreda i da je dijete izjavilo da je svjedočilo svađi između roditelja kada je otac majku fizički napao. Uprava škole poduzela je sve neophodne mjere iz njihove nadležnosti, uključujući i razgovor s majkom, kojoj je pružena savjetodavna pomoć. Tokom provođenja istražnog postupka, nadležna tijela (Ministarstvo unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona i Centar za socijalni rad Bihać) pozvana su da Ombudsmanima dostave informacije o poduzetim radnjama povodom prijavljenog nasilja. Škola je izvijestila Ombudsmane da je dijete bilo pod stalnim nadzorom i praćenjem školskog pedagoga i da je utvrđeno da se cjelokupna situacija među supružnicima poboljšala. S roditeljima je obavljen razgovor, a oni su saopštili da posjećuju bračno savjetovalište i da nastoje pronaći što primjerenije rješenje cjelokupne situacije.

*

Ombudsmeni naglašavaju koji su ključni subjekti zaštite djeteta, odnosno tijela koja provode i primjenjuju zakone o zaštiti od nasilja u porodici: policija, tužilaštvo, sudstvo, ustanove socijalne brige, ustanove zdravstvene zaštite, predškolske i školske ustanove. Njihovo postupanje treba biti usmjereno na postizanje najboljeg interesa djeteta. Obaveza postupanja određena je brojnim propisima i dokumentima koji se odnose na prava i zaštitu djeteta, polazeći od međunarodnih dokumenata koje je prihvatila Bosna i Hercegovina, pa do domaćeg zakonodavstva kojim se uređuju oblasti krivičnog prava, porodičnog prava, socijalne brige i brige nad djecom, obrazovanja i zdravstvene zaštite. Svaki oblik nasilja nad djetetom smatra se nedopustivom radnjom i predstavlja jedan od najtežih oblika ugrožavanja i povrede prava djeteta. Cjelokupno društvo ima obavezu da zaštiti dijete od svih oblika nasilja, da pruži podršku porodici i osigura okruženje u kojem će se dijete nesmetano razvijati.

VI Zaključci Ombudsmana

Opšte je poznato da je fizičko kažnjavanje nad odraslima zabranjeno i kažnjivo u svim situacijama i sredinama, a nad djetetom uglavnom samo u ustanovama obrazovanja i vaspitanja, socijalne brige kao i ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija. Pravo svake osobe treba biti i pravo svakog djeteta.

Ovim izvještajem Ombudsmeni ne mogu prihvatiti da naše društvo, koje zabranjuje svaki vid nasilja među odraslima, istovremeno ne prihvata, pa čak i odobrava kada se djeca izlažu nekom obliku fizičkog napada i nasrtaja, povređivanja ili zastrašivanja u svrhu kažnjavanja i disciplinovanja. Roditeljima su potrebni podrška i znanje: odgovarajući životni standard, pomoć

i usluge institucija i organizacija (npr. zapošljavanje roditelja, sprečavanje siromaštva...), savjetovaništa, psihološke edukacije i sl. Činjenica da se roditeljima ne pruža u dovoljnoj mjeri ono što im je potrebno nedovoljan je izgovor da oni za svoje dijete ne učine sve što je moguće. Dobre roditeljske vještine i prakse se uče i stiču, a roditeljska ljubav ne znači davanje potpune i neograničene slobode. Bilo bi dobro da roditelji nastoje kritikovati i disciplinovati ponašanje svog djeteta, a ne samo dijete niti njegovu ličnost. Ne postoji jedinstven recept za odgajanje koji se može primijeniti na svu djecu u svim situacijama, ali roditelji treba da izbjegavaju sve postupke koji su štetna za djecu i koji dugoročno nemaju efekta.

Rezultati istraživanja ukazuju na to da se slučajevi fizičkog nasilja nad djecom prijavljuju. No, pretpostavka je Ombudsmana da u praksi slučajeva fizičkog kažnjavanja djece koje primjenjuju roditelji, ali i druge odrasle osobe, ima mnogo više.

Svjesni da eksplicitna/izričita zabrana fizičkog nasilja nad djetetom u široj i stručnoj javnosti izaziva dosta rasprava i polemike, Ombudsmani bez obzira na to žele da upozore nadležna tijela vlasti da u što skorijoj budućnosti moraju kroz zakonske norme zabraniti fizičko kažnjavanje djeteta u porodici. Pored toga, neophodno je da se zabrana jasno definiše i sankcioniše, a riječ je o obavezama koje moramo ispuniti uvažavajući međunarodne standarde. U Bosni i Hercegovini fizičko kažnjavanje djece još nije adekvatno tretirano. Naime, pojedini porodični zakoni u Bosni i Hercegovini moraju pretrpjeti određene izmjene, odnosno dopune. U Republici Srpskoj zabranjeno je fizičko kažnjavanje djece, dok u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine ne postoji jasna zakonska zabrana fizičkog kažnjavanja djece u porodici.

Ombudsmani smatraju da nije dovoljno samo donijeti zakone; donošenje zakona predstavlja prvi korak u stvaranju okruženja u kojem će se poštovati djetetovo ljudsko dostojanstvo i pravo na jednaku zaštitu od svakog oblika ugrožavanja fizičkog i psihičkog integriteta i okrutnog i ponižavajućeg ponašanja i nasilja kakvu imaju odrasli. Istovremeno, mora da se radi na edukaciji i podizanju svijesti o pozitivnom i odgovornom roditeljstvu.

Dakle, sama zakonska zabrana neće riješiti problem, ali je po mišljenju Ombudsmana nužna zato što sve druge mjere bez zakonske reforme imaju ograničene i kratkoročne efekte. Takođe, za primjenu zakona neophodno je da se pripremi teren i obezbijede potrebni preduslovi, a oni se, prije svega, odnose na sistemsku podršku porodici radi nenasilnog rješavanja problema i izbora alternativnih oblika disciplinovanja djeteta. Zabrana fizičkog kažnjavanja djeteta ne znači zabranu odgajanja i disciplinovanja djeteta, nego zahtijeva nove metode i strpljivo i dosljedno postavljanje granica. Vjerujemo da će se prepoznati potreba i važnost izmjena porodičnih zakona u Federaciji BiH i Brčko Distriktu da bi se otklonila zakonska nedorečenost i uspostavila pravna osnova za zaštitu djeteta od svih oblika fizičkog kažnjavanja i drugih ponižavajućih postupanja. Osim toga, postoje i drugi, nefizički oblici kažnjavanja, koji su takođe okrutni i ponižavajući, a samim tim u suprotnosti s Konvencijom o pravima djeteta, kao što je kažnjavanje kojim se djeca verbalno vrijeđaju, omalovažavaju i zastrašuju, ignorišu, ponižavaju, kleveću te izlažu podsmijehu drugih. Pored preporuke da Bosna i Hercegovina kao država potpisnica poduzme sve odgovarajuće mjere da bi se izričito zabranilo fizičko kažnjavanje djeteta u svim sredinama, uključujući i porodično okruženje, Komitet UN-a predlaže da Bosna i Hercegovina ojača i proširi programe podizanja svijesti i obrazovanja, uključujući kampanje čiji je cilj promocija

pozitivnih i alternativnih oblika discipline i poštivanja dječjih prava, uz učešće djece, ujedno podižući svijest o štetnim posljedicama koje uzrokuje fizičko kažnjavanje.

VII Preporuke Ombudsmana

Preporuka Vladi Republike Srpske, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i vladama kantona:

Da, u skladu sa svojim zakonskim ovlastima i nadležnostima, putem svojih nadležnih ministarstava, u narednom periodu predlože nadležnim parlamentima usvajanje zakonskih odredbi kojim će se, tamo gdje to do sada nije učinjeno, izričito zabraniti fizičko kažnjavanje djeteta u svim sredinama, uključujući i porodicu.

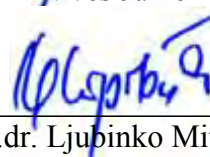
Da putem svojih nadležnih ministarstava poduzmu sve neophodne aktivnosti čiji je cilj podizanje svijesti javnosti kroz uvođenje obrazovnih programa, uključujući i kampanje, u cilju promocije pozitivnih i alternativnih oblika discipline i poštivanja dječjih prava, uz učešće djece, istovremeno podižući svijest o štetnim posljedicama koje uzrokuje fizičko kažnjavanje djeteta.

Pozivaju se nadležna tijela da u roku od jedne godine obavijeste Ombudsmane o svim poduzetim radnjama povodom Preporuka Ombudsmana i o efektima Preporuka, pismenim putem Područnom uredu u Brčko Distriktu, na adresu: Trg mladih (Brčko), pozivom na broj predmeta Ž-BR-01-154/19.

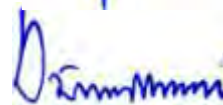
Ombudsmani Bosne i Hercegovine

Nives Jukić

Prof.dr. Ljubinko Mitrović

Dr. Jasminka Džumhur